National Library of Israel

מבעד למסיה

(שעורים בהתפלות)

מכיון שהר־ציא הקב"ה חכמה סגרתי־קה, שוב, כנראה, אין לו חשק לי־הכניסה. לו־הטת הי'א בלא רהמנות, מתבחבת, שורפת ומיבשת את לשד העצמות. ויושב בשמים ישחק וכתענג לראות את בריותיו אשר ברא, שהם נמסים ונמוגים מרב חמ'מות. ביר'חו היינו, לקחירו דמינו בור מים כבר שת'נו ולמכונת־גזון חיה ותוספת נעשינו..

הקדוש ברוך הוא השפ־ע עלינו רב טובה עד כדי אפ'סת־הכהות, עד כדי עצירת הנשיכה והתעלפות ר"ל, ולא הסכים להסתיר מעט את החמה בנתר'קה ולהפסיק את רוח הקדים (חמסין בלע"ז) עד יום רביעי זה.

ואת שעורי זה אני כותב לכם, יקירי, לא במשרדי היפה ולא על האסטרדה שלי הנאה אלא בתוך מכונית זו ששברתי לגליל מר' חיים ממהה שער"ם, ר" חיים "פארי לידט אייך נ'כם"— כן קורין לו מח' מת הפתנם הו'רגוני הזה שהוא מור־גלא בטומיה לצרך ושלא לצרך: דומה האוטומוביל שלי לצבי, שהוא מקפץ על הגבעות ומדלג על ההרים, טיסה אחר טיסה, עדי הגיענו אל העמק, וא־ני קניתי לי שביתה על יד הנהג ול־מינו. המכונה מחמכת את רגלי למ־טה, ומלמעלה — אל תשאלו! גלי אש מכ'ן בפנינו כפולס'ן־דניראל של ג'הינום מטש, והפונטן־פן שלי מוציע אף הוא על הניר טפות טפות שחור־רות ולא שחת אף אחת מהן ארצה— לבטלה..

רע"כ, רבותי, יהיו דברי מיקיטעים ובלא יפוי והרחבת־דברים, בדרכי, זתורתי הפעם בלא מוקדם ומאוחר, אבל — מטעמים ח מ י ם ובוערים ואתכם. תלמידי החכמים ותלמידותי החמימות — הסליחה!

* * *

שאלתי את סגן־הפוליטיקה שלנו, מפני מה סגרו המושלמים את חנויו־תיהם בעירנו בשבת־קדש ולא ביום ששי, יום השבת שלהם?

וענה לי בקצרה:

— מפני שני טעמים. ראשית־כל־מה, מפני דרוא דממונא. מוכרי הי־רקות ברחוב דויד כלומר ה„פוליטיק־אים" הערבים בעירנו, סוגרי־החנויות ושובתי־השביתות, לא רצו לסגר את הנו'ותיהם בעש"ק, כדי שלא יסבלו הליקה נזק בפדיונם מהיהודים הבאים לקנות אצלם כל צרכי שבת. כי תעב־רו ביום ששי ברחוב ה'רקות בירו־שלם ותעשו סטטיסטיקה מדויקה ומ־צאתם 99 למאה מהקונים שהם מא־חב"י וביהוד מבנות־ישראל שהן מרי־קות ממש את חנויות הגויים וממלי־אות את סליהן צנון וחזרת ושאר־יר־קות ולעמת זה מר'ק'ים ידידינו ובני־דודנו את כיסי היהודים וממלאים את ארנק'הם ואוצרותיהם מכסף ישראל ובזכות זה הם מדבר'ים עם נש'נו — ע ב ר י ת.

והשנית: רב החנויות בעירנו של ישראל הן ומשועבד של ישמעאל, כידוע. ע"כ החליטו בנ' דודנו לעשות „נדהה" ולסגר אף הם בשבת כדי שיראה כאלו כל ירושלם סוגרת ומסו־גרת.. ומעשה בנאיד (בורה דרך) מרשלמי שהוביל בשב"ק זו קבוצת תי'רים גרמנים הממלא'ים עכשיו את עירנו— דרך שער יפו, רחוב היהודים והסומטאות של המשלמים. וכששאל אחד מהם מפני מה כל החנויות סגו־רות, ענה לו הנאיד כי כל ה„יאהוד" וה„מיסיליימין" סגרו. היום לאות מח־אה נגד ה מ י ס י ו נ ר י ם..

— „אה, סאו?"— ענה הגרמנית בתמיה— „יא, יא, עם שטימט שויץ!" (עכשיו מוכן הדבר..)

* * *

ומעשה בשני בחורים בתל אביב, שני חלוצים מגרמניה, שהלכו לקנות להם כרטיסים להצגת „הבימה" — „הגולם" או „הדבוק", אין נפקא־מי־נא!— ועמדו בתור על רגליהם יום שלם. ואולם מפני שהם גרמנים ומנו־מס'ם ולא יכלו להדחף בכה וכהבקיע להם דרך במרפקיהם וגם לא ידעו את סוד „הספקוליציה" — נשארו בלי כר־טיסים.. הם שמעו את שמע „הבימה" עוד בוינה וגדול היה חשקם לראותם בא"י וגדול שבעתים היה צערם שלא זכו הפעם וע"כ שבו לביתם בפחי־נפש..

ואולם, תשועת ה' כהרף עין. בש־אך נכנסו להדרם ראו על שלחנם בעט־פה סגוחה ובתוכה מצאו שני כרטיסים להצגה בשורה הראשונה, ואליהם צו־רפה פתקא קטנה וקצרה בעילום־שם ובזו הלשון: „אחרי ההצגה תוציו מ י שלח לכם את שני הכרטיסים האלה..:

שני הבחורים קפצו מרב שמחה על הפתקאות האלו, שנפלו להם מי־השמים, ומבלי חשוב הרבה לבקשו את „הלצותיהם היפות לכבוד היום, כד־רך הגרמנים שלנו, והלכו קוממיות להצגת. ישבו להם על כסאותיהם הראשונים ב„מזורה" והתענגו על הת־צגה:

אחרי כלות המערכה האחרונה חביטו שני ה„די'טשלאך" שלנו כה וכה לראות אם יתגלה לפני'הם הנדיב הנעלם, הכו לו כרבע שעה אף אם יתי־מהמה, ואולם איש לא הופיע, א'ש לא בא:.

ואולם, כשבאו שני הבחורים הבי־תה מצאו את הדרם ר י ק והבינו מיד מ י שלח להם את שני הכר־טיסים, אך לצערם הגדול, לא יכלו למ־צא את הגנבים הנדיבים, כדי להודות להם על הענג הרב של „הבימה", שע־לה להם ביוקר..

* * *

וסדנא דארעא חד הוא: במעשה הזה וכהנה וכהנה יקרו בעולמנו לא רק לצעירים הגרמנים בת"א אלא גם לחכמי הייחר בפריז.

העתון הסטירי הידוע מפריז הנקרא בשם Le Cri de Paris מספר לנו בגליונו האחרון מעשה נאה תחת השם Caramboulle מעשה מענין שהאיר לשמעו ביחוד תלמידי הסוחרים והעמ'לים בארץ ובחו"ל.

לפני שלשה הדשים—כך מסופר שם—הגיעו לפריז צרפת בערי הצפון וחמרכז דרישות תכופות מאת עמ'לים שונים והזמנות לשלח להם פרקמטיא סחורות כשי וכל מיני אריג ובד ב ה ק פ ה לפריז. כלם נתנו לשם המלצה וחק'רה, שם בנקאי אחד, בל־הזה ואולם יצר־הרע של ה„ביזנים" לעיר הבירה:

הסוחרים ובעלי הפבריקאות הת־יחסו אמנם בחשד ובפקפוק לבנקאי הזה ואולם יצר־הרע של ה„בזנס" תקף אותם והשיאם לפנות אליו. ובכן תשובתו היתה שלילית על כל הדרי־שות וההזמנות: הבנקאי הזהיר את הסוחרים שלא יקיפו להם ולא יהינו לשלח את סחורותם לפרנמטיטין אלה אפילו שוה־פרוטה ואפילו בזנב הל־טאה, ולא יאבדו את כשותיהם בעסק ביש כזה.

כעבור שבועות אחדים, קבלו הסוחרים ההם מיסוכן אחר הזמנה להסחורה ודרישה יותר גדולה ויותר חשובה: הסכום עלה בערך ארבע מאות אלף פרנקים בסחורות־משי וג־לימ'בר. והסוכן הזה נתן אף הוא את שם הבנקאי הלז. ואולם הפעם שלח לה האחרון תשובה חיובית והעיד בסוכן כי ראוי הוא לאשראי המבוקש ואולי גם למעלה מזה..

הסוחרים, שנוכחו פעם על יש־רתו של הבנקאי שלהם בלא חשש את סחורותיהם. וסוכן מאליו—כך מסיים הספור—שלא זכו לשמע עד היום הזה לא מבעלי החובות ולא מה„בנ־קאי" הבדומה, ששמש לא רק לסוכן הרמאי האחרון כי אם גם לסוכנים הרמאים (Caramboui leurs) הקודמים, וכלם יחד היו — א י ש אחד..

***

ואת המעשה הזה ספרתי לכם, כמובן, רק אגב־אורחא ובמאמר־המס־גו, אבל עיקר כוונתי ה'תה לספר עמ־מם דוקא על „הבימה" שהיא מעניינא. בזה אנו משכימים ובזה אנו מערי־בים בזמן האחרון.

כלנו הלא ידענו אם לא שמענו וגם קראנו ב„ה כי חברי „הבימה" הם משחקים עילאים. המשחקים העברים בה„א הידיעה וחגבה שמים מן הארץ כן גבהו דרכיהם ממשחקי ארצנו וכו' וכו'—מה שי'ך לומר?—ואולם שה־נגם האלהים גם בכשרון סדרני מצו־ין—את זה לא ידעתי עד שלא נוכח־תי לראות בעיני.

הדבר ה'ת בליל יום חמשי הע־בר, בהצגה האחרונה של „הגולם" בעירנו. עם נעילת שערי „ציון" בשעה האחרונה עמדו הסדרנים והכניסו זוגות צעירים וצע'רות מאנ"ש ומיד אחריהם הופיע אדם אירופי הדור כל־בושו ובסמוקינג השחור נוסח ורשוי בלויית שתי צעירות, שמתוך לבושן והילוכן ומדברן ניכר היה כי מבנות העליה הן. הקונסול הכללי—כי זה היה הא'ש—כבר הכנים ראשו ורובו בפתח השער כדי להכנס עם בנות־לויתו אחרי הזוגות הקודמים, והנה יד שלוחה אליו—יד הסדרן, אח'ו של הרקדן—דהפהו אחורנית החוצה ואר־מר. „לא־לא־לא לא לא! אי אפשר עכשו!"...

— אבל, אדוני—נסה הקונסול לח־גיד בנמוס — „הלא א ל ה נכנסו?"::

ובמקום תשובה סגר „הגולם" את הדלת על פני הקונסול הכללי, והוא נשאר בחוץ עם הנשים הצעירות, אול סומקא ואתא חיורי בפניו..

בינתים נודע מן הצד כי זהו הקונסול הכללי הישב ברחוק מקום בשבונת הפרחים ורצו אל המנהל והוא הואיל בחסדו לפתח לפנינו שערי רחמים, שערי הבימה. והיפה שבכל הרבה הזה הוא כי החצנה טרם ההלה אז..

ולא לחנם הע'ר אחד מן הקהל שראה את ה„סקנדל" הזה בלשון־הקדש של מוסקבה:

„ז'דובסקי פאריאדיק"!—הכינה על ה„ריש", מלעיל ופירושו: „ס ד ר י ה ו ד י"...

***

ואם אינכם מאמינים עדיין, רבותי, בכשרונו הסדרני של עמנו ומטילים ספק־ספקא במדת הנמוס ודרך־ארץ של אחב"י בארצנו, הלא אוציא לכם מנרתיקי ראיה חותכת לא מ„הבימה" אלא מעירית תל־אביב, ואתם תראו ותשפטו. תבירו ותדעו.

במצע"ק זו סדרה עירית ת"א —כך כותב לי תלמידי דהתם—נשף פגישה לכבוד התי'רים מגרמניה, וראש העיריה, הלורד מאיר בכבודו ובעצמו, ה'ת צריך לקבל את פניהם בברכת. אלא, שהמסדרים עשו דבר קטן אחד: הטילו גם על האורחים לקנות בער 100 מיל את כרטיסי הכניסה לנשף הפגישה שנערך לכבוד רם!

והתוצאות? — ממאת האורחים שנמצאו למשל במלון פלטין, הלכו רק ע ש ר ה לנשף..

ככה מסדר'ם פגישות בת„א וכבה רוצים למשך תיירים, שיספרו את גדולת ת"א—העיר העבריה הרא־שונה!

אשרי העם שככה לו!..

***

ושואל מאתי תלמידי התל־אבי־בי שאלה חמורה זו:

למה נפל בחלקו של דוד ולפסון, שרחוב קטן וצר וצדדי במרכז המסח־רי יקרא על שמו ולא רחוב גדול ויפה וראשי בת"א? האם מפני, שדוד ולפסון היה נושא־כליו ו'ורשו של הרצל וזמנו התחילה העבודה המע־שית בא„י? או אולי מפני, שהוא ה ו א שאשר את ההלואה הראשונה לבנ'ן תל־אביב וכו' וכו'?

מדוע לא זכה ולפסון שיקראו על שמו רחוב הגון, כמו שזכה למשל בוגרצ'וב, להבדיל בין החיים למתים, או אפילו סנדלר פשוט בשבונות ת„א? האם מפני שולפסון הוריש את כל הונו לעם ישראל והיה הראשון למעשה גדול זה? ואולי נתקנאה ת„א בירושלים עיה"ק ועשו בדוד ולפסון מה שעשה ועדת השמות בעירנו לי־שע'הו הנביא וקראה על שם נביאנו וחזנו הגדול את הרחוב הכי מעופש בעירנו?

אדרבה, ילמדנו רבנו ר' עזמות!

***

ומענין לענין באותו הענין של „הבימה".

פגש בי בשבוע זה אחד מידידי החשובים בעירנו ולאחר שאמר לי „יישר כח" גדול על ה ס ו ד, שנ־ליתי ברבים בשעורי הקודם ברבר „הבימה" כי אין זה כ"כ אי־אי־אי, כפי הטרדם שעשו מסביבה—ספר לי ענין דומה לזה.

— הן זוכר אתה—הוא אומר לי— כי לפני חמש שש שנים בא החזן מרגנשטרן מו'נה ירושלימה על פי הזמנתי הזמנת אחרים מחובבי־החזו־נות, והוא התפלל בחורבת ובבתי כנסיות אחרים בירושלם, תל־אביב, חיפה ועוד. לפני שכתים באו אלינו הארי־שבחזנים „קוורטין" והנמר „סירוטה". והנה פעם אחת, אחר תפילתו של קוורטין בחורבה נגש אליו—כלומר לידידי—ר' חיים יהושע קסובסקי ואמר לה: „שכע־נא, אחרי ששמעתי את קוורטין וסירוטה נוכח־תי לדעת שמורגנשטרן חזן גדול הנהו".

— אז אשר על לשוני לא אכחד— אומר לי ידידי ברחוב, אחרי שראיתי את „הדבוק" של „הבימה" עלינו לת־גיד בפה מלא כי משחקי גנסין ודניאל גמהם אמנים ואינם מקטלי קנ'א באר־מי־ אינני מבקר חזיונות גדול —כך הוא אומר לי—אבל נראה לי כי „הדבוק" של גנסין היו כמה מקו־מות יותר מוצלחים מאשר ב„הבימה", זוהי דעתי, דעת איש פשוט, וכך הוא גם דעת הקהל שאין בו סנים, שהוא חרש, שוטה וקטן..

אדהכי והכי מתכונן גם מ ו ר ר י ס ש ו ר ן, אביר המשחקים היהודים באמריקה שסגר את חנותו שם, לבוא לא"י. כנראה, שארצנו היא שוק טוב למנגנים ולמשחק'ים, לגודובסקים, למ־רטואים ולכל אשר יש להם „חפץ", וביחוד ליודעי תרועה ולאמני־הדיק למה...

ואת זה לעומת זה עשה אלהי האר־מנות: בשעה שמורים שורן נוסע מאמריקה לא"י נסע גולינקין מא"י לאמריקה. בשעה ש„הבימה" הוצ'אה כמה אלפים פונטים מא"י יושב גולינ־קין בעל האופ'רה האמ"י שם במרחקים עם אשתו וג'ורינו ושרים על אדמת נכר: על נהרות גוריוורק שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ת'אטרון „ציון" ות„א...

***

ותיתי להם לגבאי „ישורון", שהחליטו והבריזו בעתונים על הנסי־עה להיולא הדשב"י בבירון בל„ג בעמר, אחרי הנסיעה המצלחה שלהם בהוהמ"פ ל'ס־המלה. ומחמת שאין נסיעה בלא נסים, וביחוד אצל אהב"י ומכש"כ אצל בני „ישורון", ע"כ קרה גם גדול בים המלח לאחד הנבאים, ש'כתב בפנקס החברה לזכרון לדור דורות...

מעשה בצעיר, שלמד צעירה אחת את חכמת השחיה בים המלח, והנה ראה מה שלא ראתה שפחה על הים, נתבלבלה דעתו ר"ל והתחילו שניהם עושים ב'דיהם ובפיהם: בול־בול־בול־בול בול וביד חשו לעזרתם והציל'ו אותם בקושי. הנבאי הצעיר התעלף ממש וכעבור חצי שעה שבח רוחו אליו. ביום ש"ק עלה לתורה ב„ישורון" וב־רך ברכת „הגומל" בקול רם וגם נדב שני תריסר דגים מלוחים לענג־שבת...

ואולם, איך אמרו חכמינו ז"ל?

—כל מה שעשה הקב"ה בים עשה גם ביבשה, ואם א'ן במרון ים כמש הרי יש שם נהל שקורין לו אנשי צפת „מג'דו" ויש שם ים של אהבה, וגם הנוי־סלע'ם וכל אותן המעלות שמנו הכמים בשיר־השירים, ביחוד בשעת ההרלקה אהל הצות...

ולמה היתה המפולת וההרינה הגדולה ר"ל במירון לפני עשרים שנה?

—משום שכעס הרשב"י על הנשים.

ולכה החרימו הרבנים את ההיולא על הנשים?—מפני מעשה שהיה. ואר־לם על זה אכתב אי"ה בשעורי הבעל"ט לכבוד ר' שמעון בר יוכאי., וחוץ מזה הלא יה'ה גם „נשף פטפוטים" במוצש"ק זו במרתף האר־סם ז"ל ויהיה גם „פעיוווי מא" (הרא־שון לכאי) בשבוע הבעל"ט ומסתמא ימציא הקב"ה חומר בשפע וביד רח־בה לרבכם ר' —

עז־מזרח